

אילו של יצהק

כ"א טבת	כניסת שבת	יציאת שבת
ירושלים	16: 16	17: 35
ת"א	16: 37	17: 36
חיפה	16: 24	17: 34
באר שבע	16: 39	17: 37

פרשת "שמות"

השבת, נתחיל לקרוא את חומש שמות, החומש המתאר את תהליכי הגלות והגאולה, את מתן תורה ואת השראת השכינה.

רבינו **האי גאון** קורא לכל חומש בשם המעיד על התוכן שלו:

"ספר בראשית, **חומש שני**, ספר כהנים, חומש הפקודים ומשנה תורה", אם כן, ספר שמות זכה לשם "**חומש שני**", וכמובן עולה השאלה: אם ממספרים את החומשים - אז יש לתת לכל חומש את המספר הסידורי שלו, ואם נותנים שם המעיד על תוכנו של החומש - גם לחומש השני צריך לבחור שם הקשור לתוכן שכתוב בו!

הנצי"ב מוולוז'ין בהקדמה לפרושו "העמק דבר" על ספר שמות מסביר, שרב האי גאון בא ללמד אותנו **ספר שמות הוא חלק ב של ספר בראשית, ושלמעשה, בריאת העולם לא הסתיימה עד לקבלת התורה ע"י ישראל במעמד הר סיני והשראת השכינה במשכן!**

והדברים נתמכים מדברי הגמרא במסכת שבת, שם מסבירים חז"ל מדוע ביום השישי לבריאה כתוב "ויהי ערב ויהי בוקר יום השישי" עם הידיעה (בשונה משאר הימים שבהם כתוב רק יום שני ולא יום השני), שתנאי עשה ה' עם הבריאה: אם ישראל מקבלים את התורה ביום השישי של סיון - ביום מעמד הר סיני - העולם מתקיים, ואם לא - אני מחזיר את כל העולם כולו לתוהו ובוהו. כלומר: **קיום העולם הפיזי מותנה בקבלת התורה, בהופעה ובשילוב העולם הרוחני במציאות,** ולשראל תפקיד מכריע במציאות זו.

אם כן, השם **חומש שני** מבטא את מהותו של הספר - חלק ב של בריאת העולם. ומכאן ניתן גם לומר, שהשם שקרא הרמב"ן לספר שמות - "**ספר הגאולה**", לא מתאר רק את הגאולה הפיזית, אלא גם את הגאולה הרוחנית, והיציאה מעבדות לחרות היא השלב הראשון בגאולת הנפש, שנשלמת עם קבלת התורה ובניין המשכן, כי "אין לך בן חורין אלא מי שעוסק בתורה".

פרשת שמות עוסקת רובה ככולה בעול השעבוד של בני ישראל במצרים, המתעצם והולך.

"וַיִּבְנֵי יִשְׂרָאֵל פְּרוֹ וַיִּשְׂרְצוּ וַיִּרְבּוּ וַיַּעֲצְמוּ בְּמֵאד בְּמֵאד וַתִּמְלֵא הָאָרֶץ אֹתָם."

רבנו **אברהם אבן עזרא זצ"ל** מפרש את ההדרגה בהתרבות העם בצורה הבאה: "**פרו**" - הולידו כעץ הנותן פרי ולא היה בהם עקר ועקרה. "**וישרצו**" - שהולידו תאומים ויותר - שהיו יולדות ששה בכרס אחד (רש"י מהמדרש). "**וירבו**" - שלא הייתה בהם תמותה בטרם עת, ובכך היו לעם רב.

"וַיִּשְׁמְעוּ עֲלֵיו שְׂרֵי מִסִּים לְמַעַן עֲנֹתוּ בְּסִבְלָתָם, וַיִּבְנוּ עָרֵי מִסְכְּנוֹת לַפְּרֹעָה אֵת פְּתֵם וְאֵת רַעְמֵסֵס." (א', י"א)

המס המצרי היה מס עקיף - עבודה ולא כסף. התחכום בהטלת המס היה גדול, כי ברגע שהתארגנו קבוצות העבודה של העברים, החל תהליך השחיקה במעמדם של בני ישראל בעיני הציבור המצרי. העם המצרי החל להתרגל לעובדה, שהעברים אינם אזרחים שווים זכויות.

"וַיִּכְאַשֶׁר יַעֲנֵנו אֹתוֹ כֵּן יִרְבֶּה וְכֵן יִפְרֹץ, וַיִּקְצֹוּ מִפְּנֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל." (שם, י"ב)

וכאשר יענינו אותו לא כתוב, אלא כאשר יענינו, בלשון עתיד כתוב. אומרים חכמים, משמע, הכתוב מבטיח לנו כי לעולם בשעה שיענו את בני ישראל בסופו של חשבון תהייה תוצאות העינוי חיוביות. תמיד אחרי רדיפות ועינויים קשים אנו יוצאים מחוזקים ומחוסנים יותר.

והנה הרה"ק **ה'שם משמואל'**: רש"י פירש: 'וכאשר יענו אותו כן ירבה וכן יפרוץ' - 'בכל מה שהם נותנים לב לענות, כן לב הקב"ה להרבות ולהפריץ', וכל זה כאשר הם רק 'זממו' לענות את בני ישראל **כבר נחשב להם הדבר כמעשה**, כי אצל עכו"ם מצרף הקב"ה מחשבה למעשה (ירושלמי פאה א א), לכן מיד בתחילת זממם כבר שידד הקב"ה מערכות הטבע וברא לבני ישראל **גוף חדש** שיכולו לילד ששה בכרס אחד, מה שלא היה כדבר הזה, וכן ירבה וכן יפרוץ.

ומסיים השם משמואל': מכאן ילמד כל אדם קל וחומר לנפשו, ומה אם בעבור 'מחשבה רעה' של המצרים שינה הקב"ה את גוף היהודי, קל וחומר בן בנו של קל וחומר בשעה שאחד מישראל מקבל על עצמו קבלה טובה 'ובמחשבתו' רוצה הוא לישוב על התורה ועל העבודה, וודאי שתיכף ייהפך להיות איש אחר ברוחניות ובגשמיות.

לא חלף זמן רב, והאווירה במצרים השתנתה כליל: **"וַיַּעֲבֹדוּ מִצְרַיִם אֶת-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, בְּפֶרֶךְ."** (שם, י"ג).

הרמב"ם (הלכות עבדים א) אומר שיעבודת פרך היא עבודה שאין לה קצבה ואין בה תועלת. ואמר **הרבי מליובאוויטש**: גם כיום רבים משועבדים לעסקי פרנסתם בבחינת 'עבודת פרך'. על-פי התורה אל לו לאדם להיות שקוע ראשו ורובו בעסקיו, ואין העסק צריך למנוע בעדו להתפלל בציבור ולקבוע עיתים לתורה, ומי שעבודתו היא ללא קצבה - זו בעצם 'עבודת פרך'.

עד מהרה הקיפה האנטישמיות את ההמונים, ומכאן ואילך, לעם המצרי לא נותרו כל עכבות מוסריות. משום כך יכול היה השליט לפנות אליהם בפומבי ובצו גלוי ולדרוש את השמדתו של העם היהודי.

"וַיִּצְוּ פְּרֹעָה, לְכָל-עַמּוֹ לְאָמֹר: כָּל-הַבָּנִים הַיְלֻדִים, הַיְאֲרָה תִּשְׁלַיְכֶמוּ, וְכָל-הַבָּתִּים תִּחְיִיו." (כ"ב).

נעיר שאנו רואים כאן סינדרום הדומה מאוד להתפתחויות היסטוריות של אנטישמיות שהכרנו בדורות מאוחרים. גם בדורנו ראינו שגזרות ההשמדה לא הופיעו מיד, אלא קודם כל באו חוקי השפלה ושעבוד, אחר כך הוטלו משימות ההשמדה על גופים מקצועיים, ורק אחר כך באו גזרות השמדה כוללניות, כשל פרעה!!!

התכונה של כפיות הטובה, למרות כל הכיעור שבה, הינה תכונה נפוצה למדי. במישור יחסי עמנו עם שאר אומות העולם, פרעה היה רק הראשון שהתעלם ומחק מזיכרונו את הטובה שהשפיע עם ישראל על עמו ועל ארצו. גם ספרד שכחה את הטובה שבאה לה מידי היהודים וגירשה אותם באכזריות. ובעצם, איזו ארץ אירופית לא?

במהלך ההיסטוריה תרמו היהודים מן המיטב שבכשרונותיהם: במדיניות, בהגות, במדע ובמחקר. והתשלום - תמיד היה כפיות טובה. תשלום אכזרי המלווה בגזירות מכל סוג. תשלום שמקורו בפסוק: **"וַיִּקְּם מֶלֶךְ-חָדָשׁ, עַל-מִצְרַיִם, אֲשֶׁר לֹא-יָדַע, אֶת-יוֹסֵף."** (א', ח').

והנה ספר 'משנת רבי אליעזר' (פרק ז'): **אין לך קשה לפני הקב"ה יותר מכפיות טובה!** לא נטרד אדם הראשון מגן עדן אלא על כפיות טובה. אף אבותינו במדבר, לא כעס עליהם הקב"ה אלא על כפיות טובה. וכשהיו אבותינו בארץ לא היו חטאותיהן אלא על כפיות טובה. ומפני מה ענש הכתוב ביותר לכפויי טובה? כי האדם הזה הכופה טובתו של חברו - למחר הוא כופה טובתו של קונו. וכן הוא אומר בפרעה "אשר לא ידע את יוסף", ולכאורה איך יכול שלא לזכור את עצותיו וחסדיו של יוסף כלפי עמו? אלא שהיה יודע ולא השגיח עליו וכפר בטובתו - היה כפוי טובה, ולבסוף כפר בטובתו של הקב"ה שאמר "לא ידעתי את ה'". הא למדת שכפיות טובה הוקשה לכפירה בעיקר!

לידתו של משה רבנו

"וַיְהִי בְּיָמֵים הָהֵם, וַיִּגְדַּל מֹשֶׁה וַיֵּצֵא אֶל-אֶחָיו, וַיִּרְא, בְּסִבְלָתָם; וַיִּרְא אִישׁ מִצְרַיִם, מִפְּנֵי אִישׁ-עֲבָרֵי מֵאֲחָיו." (ב', י"א)

אמר **הרבי מליובאוויטש**: משה גדל בבית המלך, ושם לא חסר לו דבר, והיה יכול לשבת בשקט ובשלווה. אך מיד כשגדל והיה מסוגל לעשות ולפעול, יצא אל אחיו וחירף את נפשו כדי לעזור לאחד מהם, ובעקבות זאת נאלץ לברוח ולצאת לגלות. ללמדנו, שאין אדם רשאי להסתגר בד' אמות של תורה ולומר "אני את נפשי הצלתי". עליו לצאת אל אחיו המשועבדים בגלות רוחנית ולעשות ככל שביכולתו כדי לעזור להם.

ואמר בעל ה"**תולדות יצחק**": משה לא היה יכול לסבול כל דבר עוול בין אדם לאדם. אם התנפל גוי על יהודי - "איש מצרי, מפנה איש-עברי"; אם רבו יהודים בינם לבין עצמם - "אנשים עברים נצים"; ואם גוי נהג שלא כשורה כלפי גוי - "וינבאו הרעים, ויגרשוים". בכל המקרים האלה נחלץ משה לעזרה.

ואומרים חז"ל שבזכות ה"ינרא, בְּסִבְלָתָם", זכה משה רבנו לויורא' בסנה: "וינרא ה', פי סר לראות; ויקרא אליו אלקים מתוך הסנה, ויאמר משה משה...". כי כשבורא עולם רואה יהודי הנושא בעול עם חבריו, חי וחווה את העובר עליהם, וסר לראות בצרתם - מתגלה אליו האלוקים, וממנה אותו להיות מנהיגם וגואלם של ישראל.

עשרות אלפים ליוו השבוע למנוחות את הרב שמעון בעדני זצ"ל, שנפטר בגיל 94. דברים מרגשים נאמרו אודותיו, שהרב היה צנוע ועניו, ושלא היו לו 'דוברים' ומקורבים'. הוא ממש סירב לזה. היה לו טלפון אישי ולפעמים גם בזמן שהוא למד הטלפון היה לידו, כי אולי מישהו יצלצל ויזדקק לעזרה. ומי שצילצל – הגיע ישר אליו, בלי שום מזכירים. הוא היה יכול לעצור את הלימוד כדי לחזק בטלפון אלמנה שהיה לה קשה, ואז מייד לחזור ללמוד.

ועוד דבר שאמרו בהלוויה: הוא תמיד היה איפה שצריך אותו. אם התקיים אירוע גדול עם המון אנשים, הוא הבין שכנראה לא כזה חשוב שהוא ילך לשם. אבל אם הוא שמע שיש שמחה או חלילה הלוויה בלי מספיק קהל – לשם הוא מיהר. זה הפוך מהטבע של רובנו, אבל הוא לא חיפש איפה יהיה יותר מכובד, או איפה יהיה יותר כסף. הוא תמיד בדק היכן הוא יכול לחזק ולהועיל יותר. לזכרו

"ויהי בַּיָּמִים הָרַבִּים הָהֵם, וַיָּמָת מֶלֶךְ מִצְרַיִם, וַיֵּאָנְחוּ בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל מִן-הָעֲבֹדָה, וַיִּזְעַקוּ; וַתַּעַל שׁוֹעֲתָם אֶל-הָאֱלֹקִים, מִן-הָעֲבֹדָה." (ב', כ"ג)

שאל רבי יצחק מוולוז'ין זי"ע - מה קרה שרק עכשיו הם נזכרו לבכות, ולפני כן, קודם שמת המלך, לא היה להם על מה להיאנח? וכי קודם לכן שפר עליהם חלקם? אלא התירוץ הוא: כל עוד המלך חי, סברו, שרק פרעה זה מתאכזר ליהודים, אבל לכשימות ויקום תחתיו מלך חדש, ישתפר המצב. והנה, "וימת מלך מצרים", ודבר לא נשתנה לטובה - "ויאנחו בני ישראל ויזעקו", ראו שהיתה תקוותם תקות שוא, ורק בורא העולם יוכל להושיעם! משמע, שאחר שראו שכלו כל הקיצין וקושי השעבוד עובר כל גבול, התחילו לבקש על גאולתם, ואז מיד התעוררו עליהם רחמים מן השמים, ולבטוח זכו מכח אותה תפילה לגאולתם הכללית.

והדבר נכון לכל אדם ואדם: אם רואה שמצוקותיו הרוחניים והגשמיים נמשכים ולוחצים עליו למאוד, עליו להרים את עיניו להקב"ה, ולבקש מלפניו, ואז כשמפציר בתפילתו יזהה שהשי"ת יקבל את תפילותיו ויוצאו מאפילה לאור גדול. רק כשיהודי נושא עיניים לשמים וזועק: 'אבא, אין לי דרך אחרת וכל אתה יכול להציל אותי', כשיהודי ניגש להתפלל מתוך הבנה שרק התפילה יכולה להציל את מצבו, כשיהודי פותח את הסידור מתוך הפנמה שהתפילה היא הכלי היחיד העומד לרשותו לפתרון מצוקתו - התפילה הזו עולה, מתקבלת, וגם נענית.

והנה תגלית שגילה ה'חזון איש' זצ"ל, המובאת בספר 'מעשה איש' חלק ז' עמוד ק"ג: אם חשבנו שהפעולות הגשמיות שלנו הן ההשתדלות, זו טעות! עיקר חובת ההשתדלות המוטלת על האדם היא דווקא התפילה, שבלעדיה - כל פעולה שאנו עושים מועדת מראש לכישלון ואינה עונה בכלל לתואר 'השתדלות'. רק כשהפעולות שלנו נכרכות בתפילה נרגשת, רק אז הן מהוות קיום חובת ההשתדלות כראוי!

עד כמה גדול כוחה של תפילה, נראה מהעובדה הבאה: הרה"ק רבי נחמן מהורדנקה זי"ע היה צדיק גדול ומתלמידיו של ה"בעל שם טוב" הק' זי"ע. לאחר נישואיו עזב את זוגתו לבדה ועבר להתגרר בעיר אחרת. הגיעה האשה לרבו בטרוניה על תלמידו שעזב אותה לבדה, וה"בעל שם טוב" הבטיח לטפל בכך.

ואכן, הוא מיהר לקרוא לתלמידו רבי נחמן, ושאל אותו לפשרה של התנהגות זו. ענה התלמיד: "יודע אני כי מיד כאשר יוולד לנו ילד, עתידה אשה זו למות, ומכיון שאני חס על שנותיה הצעירות, מעדיף אני להשאירה כך, כדי שלא תלד ותמות".

כאשר שמעה האשה את הנידון, אמרה בהחלטיות כי היא רוצה ילד בכל מאודה, עד שאינה חושבת כלל על התוצאות. נענה ואמר רבי נחמן מהורדנקה לרבו הבעש"ט: "אך אני אינני מסוגל לגדל את הילד לבדדי!" אמר לו רבו ה"בעל שם טוב": "הסר דאגה מלבך, אני אגדל אותו!" חזר רב נחמן לביתו, ולתקופת השנה נולד להם בן, שנקרא שמו בישראל 'שמחה'. כשראתה האם את הבן, התמלאה חמלה גדולה על כך שלא תוכל לגדל אותו. נשאה עיניה לשמים וביקשה: "ריבונו של עולם, תן לי לגדל אותו לפחות עד שיצמחו לו שיניים!"

ואכן משמים שמעו לתפילתה, ועד גיל שנתיים זכתה לגדל את בנה. כשנודע לבעלה רבי נחמן מהורדנקה על תפילתה של האם לאחר הלידה, אשר הפכה את סדרי העולם וחתתה את שעת פטירתה, הפטיר בצער: בשמים לא יכלו לעמוד בפני תפילתה ולכן נתבטלה הגזירה, אך כמה חבל שביקשה באותם רגעים גדולים רק שנתיים נוספות של חיים, ולא שבעים שנים נוספות. אילו הייתה מבקשת זאת – הייתה זוכה לכך!

לאחר פטירתה, נטל ה"בעל שם טוב" את הילד תחת חסותו, ולימים נשא את נכדת הבעש"ט לאישה. ברבות הימים זכו לחבוק בן, אשר נקרא בשם 'נחמן', על שם סבו, והוא הצדיק רבי נחמן מברסלב זי"ע!

אף על פי שאין מדת הקדוש ברוך הוא כמידת בשר ודם להתחרט על דברים שנגזרו, מכל מקום בכוחה של התפלה הנאמרת בכוונה לשנות ולבטל גזרות רעות, שעל ידי התפלה האדם משתנה ומתקרב להקב"ה, מתקדש ומתעלה לפניו ושם מבטחו בה'. ואז המזל משתנה, כי לא על אדם כזה נגזרה הגזרה. ופברט שהקדוש ברוך הוא מתאווה לתפלתן של ישראל. ועוד, כי עיקר התפילה אינה אלא רק כדי שיתברר בשכלו כי הוא בכל דבר ברשות השי"ת, ואז יגיע אליו היראה וההכנעה. וראוי לו לאדם להרבות בתפילה לפני השי"ת שיחזקהו ביראת שמים וביראת חטא

הרבי מלובלין והמגיד מקוזניץ ז"ל היו אומרים: כאשר אדם מישראל מתפלל בעת צרה, יבקש בעיקר על צער השכינה ולא על צערו, כי כל עוד נוגע הדבר אליו יש מקום לקטרוג, ואילו בנוגע לצער השכינה, שמצטערת בצערו של כל אדם מישראל, מוכרחים כל המקטרגים לסתום את פיהם.

מנהג היה לתלמידי 'החווה' מלובלין להיכנס בכל שנה במוצאי יום-הכיפורים לחדרו של הצדיק ולשאל את פיו כיצד הייתה היחתימה? שנקבעה להם במרום. לא לכולם היה הצדיק משיב, אך היו מהם שנענו.

שנה אחת נכנס אל 'החווה' תלמידו ר' בונים, שלימים נתפרסם כרבי מפשיסחה, ושאל על 'יחתימתו'. שקע הרבי בהרהור קל. "רואה אני כי גזרה קשה מרחפת על ראשך", אמר וכעבור רגע הוסיף: "השנה תפסיד את כל כספך ותהיה עני ואביון". ואכן, בדיוק כפי שחזה הצדיק - כן היה. באותה שנה חלו כל בני-משפחתו של ר' בונים במחלות קשות ל"ע, ואת כל כספו נאלץ לפזר על רופאים ותרופות. באין מזומנים בידו איבד ר' בונים את מקור פרנסתו. הוא נשאר נקי מכל כספו ורכושו.

"משנה מקום - משנה מזל", אמרו חכמינו. נטל אפוא ר' בונים את מקלו בידו ויצא לתור אחר מקור פרנסה.

במסעותיו הגיע לוורשה. הוא נכנס לבית-מלון שבעליו הכירו בעבר, והתאכסן בו. בעל-הבית ידע שהסוחר ההגון משלם את כל החשבון, ואירחו ברוחב-לב. במשך כמה שבועות שהה במלון, ובכיסו אין אפילו פרוטה שחוקה אחת. כל מהמצינו לשלוח את ידו במניי עסקאות מזדמנות - נכשלו. גם ניסיונותיו לחדש קשרי מסחר ישנים, עם מכרים ותיקים - לא עלו יפה.

לאחר שכשלו כל ניסיונותיו הרגיש ר' בונים את מלוא חומרתה של הגזרה שנגזרה עליו באותה שנה. הוא הגיע למסקנה כי עליו לקבל את הדין באהבה ולהשלים עם העובדה שנגזר עליו להיות עני ואביון.

אולם ככל שהתבונן במשמעות הדבר, התמלא ליבו צער וכאב. הוא הצטער על מצבו העלוב ועל מצבם העגום של בני-משפחתו. אך יותר מכפי שכאבו לו העוני והדחוק עצמם, חשש בעיקר מהרגע שבו יתברר לבעל המלון כי אין בידו לשלם את דמי האירוח, והדבר יגרום חילול שם שמים גדול. בתוך כך פרץ ר' בונים בבכי. מלב מורתח נשא תחינה לקב"ה שיצילא מן המיצר אל המרחב. לפתע נשמעו נקישות על דלת חדרו. זה היה אחד המשרתים במלון, שבא לשאול אותו במה יסעד היום את ליבו - בבשר אוז או שמא בבשר אחר. שילח ר' בונים את המשרת מעליו, וכשזה יצא, גבר והתעצם בכיו.

לא חלפו דקות אחדות והנה שוב נשמעו נקישות על הדלת. הפעם ניצב על הסף שליחה של גבירה יהודייה מפורסמת בוורשה. הגבירה ידעה, ככל הנראה, על מצבו הנוכחי של ר' בונים. היא חשבה להטיב עמו ובאותה שעה לרכוש לעצמה איש נאמן. בפי השליח הייתה הצעת עבודה בעבורו - להיות קופאי בבית-העסק שלה ולזכות במשכורת גבוהה למדי - שישה רובלים לשבוע. ברגע הראשון חלפה במוחו של ר' בונים המחשבה להיענות להצעה, שהייתה מבטיחה לו ולמשפחתו קיום בכבוד, אך לאחר מחשבה נוספת חזר בו. "אם הקב"ה החליט לסייע לי ולפתוח לפניי שוב את שערי ההצלחה, אינני חפץ להיות פקיד", אמר לעצמו.

השליח היה בטוח כי איש-יחיו יקבל את ההצעה בשמחה. לתדהמתו שמע את ר' בונים אומר: "מסור לגבירתך כי מוכן אני להיות שותף בעסקיה; לא פקיד". הביט בו השליח בהשתאות רבה והלך לדרכו.

חלפו עוד כמה ימים והנה שוב נקש על דלת חדרו של ר' בונים שליחה של הגבירה. כשהפכה בדבר עוד ועוד, הגיעה הגבירה למסקנה כי לא יהיה רע כל עיקר אם תכניס לעסקיה כשותף (או לפחות למקצתם) את ר' בונים, שנודע לכול ביושרו ובתבונתו. הפעם קיבל ר' בונים את הצעתה.

ואמנם מתוך השותפות העסקית בין הגבירה לבין ר' בונים צמחה הצלחה גדולה, ובאותה שנה הרוויחו שניהם סכומים גדולים מאוד.

כשנסע ר' בונים ללובלין שם את פעמיו אל ביתו של 'החווה'. אך דרכו רגליו על מפתן החדר, נשא אליו הצדיק את עיניו ואמר: "כפי שאמרתי לך במוצאי יום-הכיפורים, נגזר עליך לאבד את כל כספך, וכפי שנגזר כן היה. ואולם באותו יום לא דיברנו כלל על בכיות שתבכה ועל דמעות שתשפוך. אלה קרעו את רוע הגזרה".

לע"נ אסתר מזרחי בת יחזקאל וכתון ז"ל
נלב"ע ב' עבת ה'תש"פ. ת.נ.צ.ב.ה.

לע"נ ר' יצחק ב"ר נסים מזרחי ז"ל
נלב"ע י"ח תשרי ה'תשס"ט. ת.נ.צ.ב.ה.